

Bachelor project
Deel I: individueel artikel

Is het basisonderwijs echt voor iedereen?

**Het welbevinden van anderstalige leerlingen in het basisonderwijs
in Vlaanderen.**

Naam: Jolien Staessens

Schooljaar: 2024 – 2025

Begeleidende docent: Veerle Van Den Bogaerd

Inhoudstafel

1. Inleiding.....	p. 3
2. Wat zijn belangrijke begrippen binnen dit onderzoek?.....	p. 4
2.1 Wat is 'welbevinden'?	p. 4
2.2 Wat zijn 'anderstalige nieuwkomers'?.....	p. 4
3. Hoe ziet het basisonderwijs in Vlaanderen er nu juist uit?.....	p. 5
3.1 Het kleuteronderwijs.....	p.6
3.2 Het lager onderwijs.....	p.6
3.3 Het buitengewoon lager onderwijs.....	p.7
4. Het basisonderwijs in Dendermonde en deelgemeenten.....	p.7
5. Probleemdefiniëring en uitdagingen.....	p.8
6. Waarom is dit relevant voor het sociaal werk?.....	p.9
7. Kernboodschap.....	p.9
8. Maar wat vinden de betrokken partijen hier nu zelf van?.....	p.9
9. Kritische reflectie.....	p.10
10. Eindconclusie.....	p.11
11. Bronnen.....	p.13

1. Inleiding

Tijdens mijn stage bij de katrol in Dendermonde ging ik aan de slag met, meestal anderstalige, kwetsbare gezinnen. Deze gezinnen ondersteunde ik bij een varia aan zaken, het basisonderwijs maakte hier een groot deel van uit. Dit omdat het één van de voorwaarden is van de katrol dat er minstens één kindje in het gezin in de derde kleuterklas, eerste leerjaar of tweede leerjaar zit. Tijdens deze stage werd ik heel vaak geconfronteerd met de uitdagingen die deze ouders en kinderen ervaren in dit Vlaams basisonderwijs door de taalbarrières en sociale uitsluitingen. Deze uitdagingen hadden te maken met bijvoorbeeld: het opnieuw veranderen van school door de taalachterstand, complexe inschrijvingen, brieven, discriminatie door medeleerlingen, etc. Op stage ging ik hiermee aan de slag door bijvoorbeeld: de inschrijvingen samen met de ouders te doen, hen te ondersteunen door mee te gaan naar oudercontacten, het motiveren om deel te nemen aan schoolactiviteiten en nog veel meer. Hier is mijn interesse voor dit onderwerp ontwaakt waardoor ik hier graag verder onderzoek naar ga doen in dit artikel. Een voorbeeld dat de problematiek goed illustreert is volgende case uit mijn ervaringen als stagiair bij deze katrol-werking.

In de case wordt een gezin besproken dat ik gedurende 23 weken heb ondersteund vanuit de katrol. De zoon van dit gezin, we zullen hem nu Jan noemen, is 8 jaar. Hij is 2 jaar geleden samen met zijn mama, die we Els zullen noemen, naar België gekomen. Jan ging naar het gewoon basisonderwijs in Baasrode, in Dendermonde. Hier zat hij in het eerste leerjaar, waardoor er een leeftijdsverschil was met zijn klasgenoten. Hij gaf vaak aan dat hij geen vrienden had op school of in de klas omdat ze hem “raar” vonden. Verder werd hij ook vaak door zijn leerkracht uit de klas gezet omdat hij zich niet in het Nederlands kon uiten, hij probeerde wel mee te doen in de klas maar doordat dit in een andere taal was werd dit als storend ervaren. Verder wou Els haar zoon op het einde van het schooljaar opnieuw inschrijven, maar hier werd haar gemeld dat ze dit niet meer kon doen. De klassenraad had besloten dat ze Jan niet meer verder konden helpen. Wel hadden ze hem aangemeld bij een revalidatiecentrum in Brussel waar hij elke weekdag naartoe zou moeten gaan om het Nederlands beter te kunnen leren. Echter was dit onmogelijk bereikbaar voor het gezin, en al zeker niet elke dag van de week. Els was hier heel erg van aangedaan omdat ze dit voor haar kind besloten hadden, zonder dit eerst met haar te bespreken. Ze heeft dit dan ook niet volbracht en Jan ingeschreven in een nieuwe school, het buitengewoon onderwijs in Buggenhout. Hier werken ze in de klas meer op zijn niveau en veel trager met veel herhaling. De aanpassing is beter voor de schoolcarrière van Jan, maar hier ervaart hij opnieuw uitsluitingen. Hij wordt heel erg hard gepest en komt elke dag naar huis met nieuwe verwondingen door fysiek geweld tegen hem. Ze duwen en slaan hem opnieuw omdat hij “raar” is en roepen “monkey” naar hem. De nieuwe leerkracht had een brief meegegeven aan Jan voor een afspraak te maken met Els voor het oudercontact om deze zaken te bespreken. Doordat Els deze brief niet begreep is deze op de papierhoop beland waardoor deze bespreking geen mogelijkheid meer was.

Deze casus toont aan hoe de communicatiebarrière niet alleen een invloed heeft op de schoolcarrière van Jan, maar ook op de autonomie van zijn mama. Beslissingen over Jan zijn schoolcarrière werden genomen zonder de medewerking van Els, wat haar het gevoel van controle ontnam. Jan ervaarde zowel op de reguliere- als in het

buitengewoon basisonderwijs sociale uitsluitingen die een invloed hadden op zijn mogelijkheden tot participatie en welzijn. Verder gaat het in deze case niet meer over anderstalige nieuwkomers, aangezien ze al 2 jaar in België zijn. Het zijn anderstaligen die niet meer verder ondersteund worden vanuit het onderwijssysteem omdat ze geen nieuwkomers meer zijn, echter kan dit er wel voor zorgen dat hun problematieken blijven aanslepen in hun verdere integratieproces in onze maatschappij.

In dit artikel wordt er opzoek gegaan naar de bestaande ondersteuning voor anderstalige leerlingen in het basisonderwijs in Vlaanderen, en naar de verdere drempels en uitsluitingen die zij ervaren binnen hun integratieproces aan de hand van bronnen en interviews met de betrokken partijen.

2. Wat zijn belangrijke begrippen binnen dit onderzoek?

2.1 Wat is 'welbevinden'?

Welbevinden is de mate waarin je je goed voelt. Dit kan de mate zijn waarin je je goed in je vel voelt of de mate dat je gelukkig bent. Hierdoor wordt ons welbevinden ook wel gelijkgesteld met ons geluk. Het Vlaams instituut gezond leven vzw omschrijft geluk of mentaal welbevinden als een multifactorieel concept omdat het niet alleen emoties en gevoelens omvat, maar ook de cognitie en verbondenheid met andere mensen en de wereld rondom ons. Zo bekwamen ze dan ook tot 'de geluksdriehoek' ofwel het eerste 'Vlaamse geluksmodel'. Dit model bestaat uit drie componenten: jezelf kunnen zijn, je goed voelen en goed omringd zijn. Deze driehoek toont aan dat we het welbevinden van een persoon vanuit verschillende invalshoeken moeten gaan bekijken en hoe je deze componenten van een persoon kan gaan versterken. (Vlaams Instituut Gezond Leven, z.d.)

2.2 Wat zijn 'anderstalige nieuwkomers'?

Vanuit de webpagina van de Vlaamse Overheid: "Onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers" (z.d.) worden volgende kenmerken geformuleerd van anderstalige nieuwkomers, of AN.

- Verblijven maximum al 1 jaar in Vlaanderen (België)
- Het Nederlands is niet de thuistaal of moedertaal
- Beheersen het Nederlands onvoldoende om lessen te volgen
- Kinderen of jongeren van minimaal 5 jaar
- Maximum 9 maanden ingeschreven in het Vlaams onderwijs

Aan de hand van deze kenmerken kunnen we volgende definitie samenstellen: Anderstalige nieuwkomers zijn kinderen of jongeren van minimaal 5 jaar dat in het laatste jaar naar België zijn gekomen. Ze beheersen het Nederlands onvoldoende en hebben het Nederlands ook niet als thuistaal, waardoor ze enkele uitsluitingen ervaren in de samenleving.

3. Hoe ziet het basisonderwijs in Vlaanderen er nu juist uit?

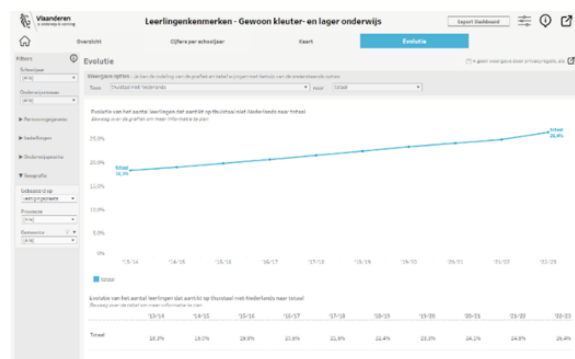
In het basisonderwijs in Vlaanderen is het zo dat elke anderstalige nieuwkomer het recht heeft op ondersteuning om het Nederlands te leren en om te integreren in de klas. Vanaf dat de scholen een bepaald aantal anderstalige nieuwkomers heeft krijgen ze extra middelen, verder kan je hierover meer lezen. In het Internationaal verdrag van de rechten van het kind staat geschreven dat elk kind een leerrecht heeft, ook kinderen zonder officiële verblijfsdocumenten. Dit wil zeggen dat de overheid ervoor moet zorgen dat:

- De beste leer- en ontwikkelingskansen bieden voor alle leerlingen.
- Uitsluiting, segregatie en discriminatie vermijden.
- Sociale verbondenheid bevorderen.

(Vlaamse Overheid: basisrechten- en plichten voor jongeren, ouders en scholen., z.d.)

Cijfers naar de thuistaal van deze leerlingen zijn van belang omdat deze aantonen in welke contexten deze leerlingen het Nederlands verwerven. Volgens Sophia Honggokoesoemo en Raïssa Peeters versterken de onderwijstaal en thuistaal elkaar. Beide zijn ze medewerkers van de LEVL, een onafhankelijke netwerkorganisatie die pleit voor een inclusieve samenleving met als expertise mensen met een buitenlandse herkomst. Zij stellen het volgende: “Een taal leer je het best in verschillende contexten. Een aanbod, via buitenschoolse activiteiten is echter vaak gebonden aan een financieel plaatje en engagement van ouders. Daarvoor hebben vele ouders niet de nodige middelen en tijd.” (Expertendatabank, z.d.; Honggokoesoemo & Peeters, 2025)

Uit cijfermateriaal van Vlaanderen is gebleken dat het aantal leerlingen met een niet-Nederlandse thuistaal de laatste tien jaar steeds toenam over heel Vlaanderen. Dit is gestegen van 18,3% (= 122 378 leerlingen) naar 26,4% (= 183 147 leerlingen). Dat wil zeggen dat er nu ongeveer 1 op 4 van de leerlingen anderstalig is, terwijl dat 10 jaar geleden ongeveer 1 op 6 van de leerlingen waren. (Vlaamse Overheid: workbook: dataloop leerlingenkenmerken basis, z.d.).

In Vlaanderen wordt het basisonderwijs opgedeeld in twee delen op basis van leeftijden en leerdoelen, het kleuter- en het lager onderwijs. In het schooljaar 2022-2023 werd er vastgesteld dat in het kleuteronderwijs 28,1% (= 72 107 leerlingen) van de leerlingen een niet-Nederlandse thuistaal heeft, en in het lager onderwijs was dit 25,3% (= 111 040 leerlingen) van de leerlingen. (Vlaamse Overheid: workbook: dataloop leerlingenkenmerken basis, z.d.)

3.1 Het kleuteronderwijs

Het kleuteronderwijs is gericht op kinderen van 2,5 jaar tot 6 jaar. Het is niet verplicht, pas vanaf kinderen de 5-jarige leeftijd bereikt hebben gaat de leerplicht in Vlaanderen in. Alle kleuterscholen in Vlaanderen zijn verplicht op bij deze 5-jarige leerlingen een KOALA-taalscreening af te leggen, ontwikkeld door het centrum voor taal en onderwijs. (Plantyn, z.d.).

KOALA verwijst naar het 'kleuteronderwijs' en 'luistervaardigheid'. Maar het verwijst ook naar het dier, de koala, omdat het als doel heeft om de leerlingen te helpen omhoog te klimmen. (KOOGO, z.d.). Aan de hand van deze screening kan men bepalen of de leerling de onderwijstaal voldoende onder de knie heeft. Wanneer deze kleuters onvoldoende scoren en besloten wordt dat ze een taalachterstand hebben, dienen ze verplicht een taalintegratietraject te volgen. Dit kan bestaan uit een taalbad of een volwaardig alternatief. Dit traject bestaat uit intensieve begeleiding van deze leerlingen voor het Nederlands. Echter wordt deze taalscreening niet uitgevoerd bij anderstalige nieuwkomers binnen dit onderwijs, zij worden automatisch doorgestuurd naar het taalintegratietraject. (Vlaamse Overheid: Verplichte taalscreening bij je kind in het gewoon basisonderwijs, z.d.)

- Taalbad = Volgens kind en taal vzw is een taalbad gelijk aan "Spelonderwijs het Nederlands stimuleren.". Het taalbad is dus een programma waarbij de kinderen aan de slag gaan met de Nederlandse taal aan de hand van prenten, gebaren, etc. De woordenschat wordt spelonderwijs geïntegreerd in activiteiten die aangepast zijn aan het niveau van de leerlingen. (Kind en taal vzw, z.d.)
- Volwaardig alternatief = Dit is te vergelijken met het taalbad, enkel hebben de scholen hier zelf meer beslissingsrecht. Ze gaan het taalbad zelf een invulling geven, maar hebben wel hetzelfde doel.

3.2 Het lager onderwijs

Het lager onderwijs in Vlaanderen is gericht op kinderen tussen de 6 en 12 jaar. Alle leerlingen hebben hier de leerplicht en dienen dus ook tijdens de schooldagen aanwezig te zijn, uitzonderlijk bij bijvoorbeeld ziekte. De anderstalige nieuwkomers tussen de 6 en de 12 jaar kunnen in het lager onderwijs starten met OKAN, dit staat voor onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers. De doelstelling hiervan is om snel Nederlands te leren en te kunnen starten in het basis- of secundair onderwijs. Alle anderstalige nieuwkomers in Vlaanderen hebben hier recht op. Deze OKAN vindt plaats op de scholen, ze kiezen dan ook zelf hoe ze dit gaan inrichten. Vaak richten ze dit in als een apart klasje, maar soms kan dit ook plaatsvinden in een al bestaande klas. Aangezien dit veel inspanningen en middelen van de scholen vergt, is er sinds 2024 een extra werkingsbudget in het gewoon lager onderwijs. Dit budget is gericht op het offensief aanleren van het Nederlands bij leerlingen die deze onderwijstaal nog onvoldoende beheersen, dit budget kan bijvoorbeeld dienen voor het aanwerven van extra personeel. (Vlaamse Overheid: onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers, z.d.)

- Onthaalonderwijs

De 2 belangrijkste doelstellingen van het onthaalonderwijs zijn: sociale integratie en taalverwerving. Als school dient men dan ook voor elke anderstalige nieuwkomers een individueel werkplan op te stellen en deze op te volgen. Hiervoor krijgen de leerkrachten steun van enkele taalbegeleiders. (Katholiek onderwijs Vlaanderen, z.d.)

3.3 Het buitengewoon lager onderwijs

De overstap naar het buitengewoon lager onderwijs kan gemaakt worden vanaf de leeftijd van 6 jaar, dit loopt gelijk met het gewoon lager onderwijs. Deze overstap kan 2 jaar worden uitgesteld, tot de leerling 8 jaar oud is.

Voor leerlingen met specifieke noden. Aan de hand van een individueel aangepast curriculum of IAC-verslag van het clb kunnen de leerlingen geholpen worden aan de hand van dit verslag. In dit verslag wordt een leerprogramma opgesteld op maat van deze leerlingen.

Wat is nu het verschil met het gewoon lager onderwijs? In het buitengewoon lager onderwijs is er telkens speciale hulp aanwezig, dit is in het gewoon lager onderwijs niet het geval. Deze hulp kan bestaan uit therapeuten, opvoeders, artsen en orthopedagogen. Zij versterken het schoolteam in het bevorderen van het welzijn van hun leerlingen en de leerkrachten.

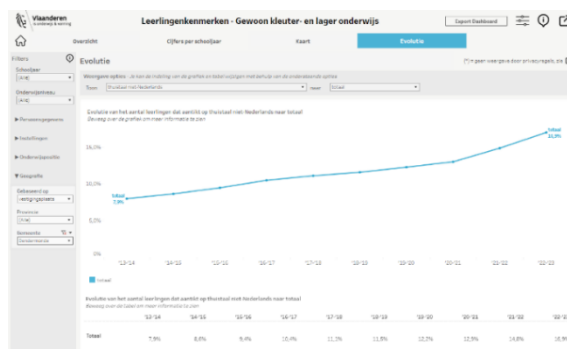
Is het buitengewoon lager onderwijs niet alleen voor kinderen met een verstandelijke of visuele beperking? Neen! Binnen het buitengewoon onderwijs is er een opsplitsing van 9 types volgens de speciale zorgen die elke leerling nodig heeft. Het eerste type van deze 9 types is het basisaanbod, dit is voor kinderen met specifieke onderwijsbehoeften, zoals taal.

(Vlaamse Overheid: Naar het buitengewoon basisonderwijs, z.d.)

4. Het basisonderwijs in Dendermonde en deelgemeenten (Appels, Baasrode, Grembergen, Mespelare, Oudegem, Schoonaarde, Sint-Gilles-Dendermonde)

Vanuit mijn stage bij De Katrol in Dendermonde wou ik verder onderzoek doen naar het basisonderwijs hier en in de deelgemeenten. In het cijfermateriaal van het basisonderwijs in Vlaanderen is er de ook hier de laatste 10 jaar een stijgende lijn in het aantal leerlingen met een andere thuistaal.

Dendermonde telde in het schooljaar 2022-2023 3 585 leerlingen of 83,1% van de leerlingen dat wel de Nederlandse taal als thuistaal heeft, dat wil zeggen dat 731 leerlingen of 16,9% van de leerlingen een andere thuistaal heeft. Dit wil zeggen dat ongeveer 1 op 6 van de leerlingen in Dendermonde en deelgemeenten anderstalig is.

De toename die zichtbaar was op Vlaams niveau in het basisonderwijs de afgelopen 10 jaar, is ook zichtbaar in Dendermonde. In het schooljaar 2013-2014 waren het slechts 344 leerlingen of 7,9% van de leerlingen die anderstalig waren. En 92,1% van de leerlingen of 3 984 leerlingen hadden wel de Nederlandse taal als thuistaal. Dit wil zeggen dat er toen ongeveer 1 op de 12 leerlingen anderstalig was in het basisonderwijs in Dendermonde. Er is dus een verdubbeling van dit aantal te zien. (Vlaamse Overheid: workbook: dataloop leerlingenkenmerken basis, z.d.)

5. Probleemdefiniëring en uitdagingen

Uit het onderzoek naar het basisonderwijs in Vlaanderen is gebleken dat het beleid zich voornamelijk richt op de anderstalige nieuwkomers binnen dit onderwijs. Maar wat nu met de anderstalige leerlingen in het Vlaams basisonderwijs die niet meer voldoen aan de voorwaarden van nieuwkomers? Deze doelgroep behoort dus niet meer tot deze anderstalige nieuwkomers, maar hebben vaak wel nog steeds een beperkte kennis van het Nederlands. Zowel door eigen ervaringen vanuit mijn stage bij de katrol in Dendermonde, als gesprekken met beroepsgenoten, is het mij opgevallen dat deze anderstaligen nog vaak uit de boot vallen. Dit kan komen doordat er nog onvoldoende beleidsinitiatieven hier rond zijn, omdat deze problematiek nog niet voldoende aangekaart wordt of omdat men gewoon nog geen of weinig nieuwe initiatieven heeft door gebrek aan middelen.

Echter is het wel een maatschappelijk probleem, dit heb ik kunnen vaststellen aan de hand van de vier criteria met de doorbijkorende uitdagingen.

- Het gaat om omstandigheden met een duidelijke sociale oorsprong: Anderstalige leerlingen die het nieuwkomersstatuut voorbij zijn, ervaren vaak nog moeilijkheden met de Nederlandse taal en functioneren daardoor minder goed in de onderwijscontext. Dit kan vaak te maken hebben met sociale en economische factoren zoals beperkte toegang tot taalondersteuning, onvoldoende ondersteuning vanuit het onderwijs door een beperkt aantal middelen of in het algemeen te weinig middelen om hun integratie in de samenleving te kunnen bevorderen.
- De samenleving is zich bewust van de probleemsituatie: Er is steeds meer aandacht voor deze leerlingen in het Vlaams basisonderwijs, zowel op beleidsniveau als in de media. Zo komt minister van onderwijs Zuhal Demir nu veel in de media met veranderingen die ze wil brengen in het beleid voor anderstaligen. Zo wil ze bijvoorbeeld de schoolbonus laten wegvallen voor anderstalige ouders die geen Nederlandse les volgen, ook dit zal gevolgen hebben voor de kinderen van deze ouders. (DeWereldMorgen.be, 2024). Beleidsvoorstellen, zoals het schrappen van de schoolbonus, zouden er mogelijks voor kunnen zorgen dat er meer ongelijkheden ontstaan. De ouders hebben hierdoor minder financiële middelen om hun kinderen te ondersteunen bij taal, zoals bijlessen voorzien.
- Een groot deel van de samenleving ervaart de probleemsituatie als onwenselijk: Veel mensen, zoals onderwijsprofessionals, ouders en zelfs beleidsmakers, vinden het onwenselijk dat anderstalige leerlingen achterblijven in het onderwijs. Dit heeft ook als gevolg dat ze ook in de arbeidsmarkt beperkt worden in hun handelen en

zelfs beperkt worden bij hun maatschappelijke participatie. Ook de doelgroep zelf ervaart het als onwenselijk wanneer ze niet op dezelfde manier als andere leerlingen mee kunnen participeren in de klas of bij andere onderwijsactiviteiten.

- De overtuiging is er om iets aan het probleem te kunnen doen: Vanuit het beleid worden er extra subsidies gegeven voor extra leerkrachten, ook zijn er de overtuigingen voor meer interculturele klassen zoals de onthaalklassen samenvoegen bij bestaande klassen. Dit toont de bereidheid van het beleid in het onderwijs om iets te doen aan de drempels die anderstalige leerlingen ervaren in het Vlaams basisonderwijs.

6. Waarom is dit relevant voor het sociaal werk?

Het thema anderstalige leerlingen in het basisonderwijs in Vlaanderen en hun welzijn raakt aan de kern van het sociaal werk, namelijk sociale rechtvaardigheid, inclusie en welbevinden. Iedereen heeft recht om te participeren in de samenleving op een rechtvaardige wijze. Als sociaal werker spelen we dan ook een cruciale rol in het versterken van kwetsbare doelgroepen en het verminderen van ongelijkheden. Anderstaligen ervaren vaak barrières in het onderwijs, zoals taalachterstand en een gebrek aan een sociaal netwerk. Dit heeft een enorme impact op hun integratie en kans in de samenleving. Onderzoek naar deze doelgroep en het basisonderwijs is dan ook essentieel om efficiënte interventies te ontwikkelen die kunnen bijdragen aan hun autonomie, empowerment en maatschappelijke participatie. Sociaal werkers kunnen hierin een brugfunctie vervullen tussen de scholen en de doelgroep, op die manier kunnen alle betrokken partijen ondersteunt en versterkt worden.

7. Kernboodschap

Uit het onderzoek is al gebleken dat er vooral initiatieven bestaan voor de taalondersteuning van anderstalige nieuwkomers. Maar wat nu met de leerlingen die niet meer onder dit nieuwkomersstatuut vallen? Verder is er ook nog te weinig aandacht voor de sociale, emotionele en culturele context. Hoe zit het met het welzijn van deze leerlingen?

Uit het cijfermateriaal van de Vlaamse overheid is gebleken dat zowel op Vlaams vlak als lokaal, Dendermonde, het aantal anderstalige leerlingen in het basisonderwijs in een stijgende lijn is. Dit maakt het een steeds actueler en dringender thema om aan te pakken.

8. Maar wat vinden de betrokken partijen hier nu zelf van? (Standpunten en perspectieven)

De probleemsituatie wordt belicht vanuit verschillende perspectieven, rollen en belangen. Binnen dit onderzoek is er dan ook voor gekozen om enkele interviews af te leggen bij de betrokken partijen, vanuit mijn stage bij de katrol in Dendermonde, om zo de verschillende perspectieven en standpunten in kaart te brengen. Deze betrokken partijen bestaan uit anderstalige leerlingen, de ouders, de leerkrachten en beroepsgenoten.

Vanuit het cliëntperspectief blijkt dat anderstalige leerlingen vaak uitsluitingen ervaren in de klas door de taalbarrière. Dit leidt tot gevoelens van onzekerheid en een beperkte participatie, wat niet alleen hun schoolcarrière, maar ook hun welzijn negatief beïnvloedt. De ouders van deze leerlingen ervaren eveneens grote uitdagingen, zoals een gebrek aan kennis van het Vlaams onderwijssysteem en taalbarrières, waardoor ze nauwelijks betrokken kunnen zijn bij de schoolloopbaan van hun kinderen. Ze geven aan moeite te hebben met het begrijpen van de communicatie van de school, zoals brieven en oudercontacten, wat hun rol in het ondersteunen van hun kinderen belemmert.

Vanuit het organisatieperspectief worstelen leerkrachten met tijdsgebrek en beperkte middelen om anderstaligen leerlingen efficiënt te ondersteunen. Hoewel zij zich inspannen binnen de beschikbare mogelijkheden, geven zij aan dat de werkdruk hoog is en dat zij hierdoor niet altijd de nodige hulp kunnen bieden. Daarnaast is de samenwerking met de ouders vaak moeizaam door culturele verschillen en taalbarrières, en vergt dit ook heel veel van hun energie. Beroepskrachten, zoals brugfiguren, proberen deze kloof te overbruggen, maar ook zij slagen er niet altijd in om de meest kwetsbare gezinnen te bereiken.

Vanuit het maatschappelijk perspectief wordt duidelijk dat het gebrek aan inclusie in het onderwijs bijdraagt aan ongelijkheden en het bemoeilijken van het integratieproces van anderstalige leerlingen in de samenleving. Dit roept belangrijke vragen op over hoe het beleid, scholen en organisaties kunnen bijdragen aan een meer inclusieve aanpak.

Deze gegevens tonen niet alleen de omvang van het probleem, maar ook de relevante spanningen en ethische vraagstukken die hiermee gepaard gaan. Zo zijn er spanningen tussen de behoeften van de anderstalige leerlingen en de beperkte tijd en middelen van leerkrachten. Daarnaast vormen ontoegankelijke communicatie en culturele barrières een risico op verdere uitsluiting van kwetsbare gezinnen. Dit brengt een ethische verantwoordelijkheid met zich mee voor scholen en hulpverleners om, ondanks de beperkte middelen, inclusie te bevorderen en ongelijkheid tegen te gaan. Er is nood aan een geïntegreerde aanpak waarin het welzijn van anderstalige leerlingen, de ondersteuning van de ouders en de werkdruk van de leerkrachten in balans worden gebracht. Alleen zo kan men bekomen tot een rechtvaardiger en inclusiever onderwijssysteem.

9. Kritische reflectie

In de opstart van dit onderzoek werd de focus gelegd op anderstalige nieuwkomers in het basisonderwijs in Vlaanderen. Dit is een doelgroep dat vaak extra ondersteuning nodig heeft om zowel taalkundig als sociaal-emotioneel te integreren in de schoolcontext. Zoals vermeld bestaan er verschillende alternatieven voor deze leerlingen, zoals het taalbad en OKAN, die gericht zijn op het verbeteren van de taalvaardigheid van het Nederlands en hun sociaal functioneren.

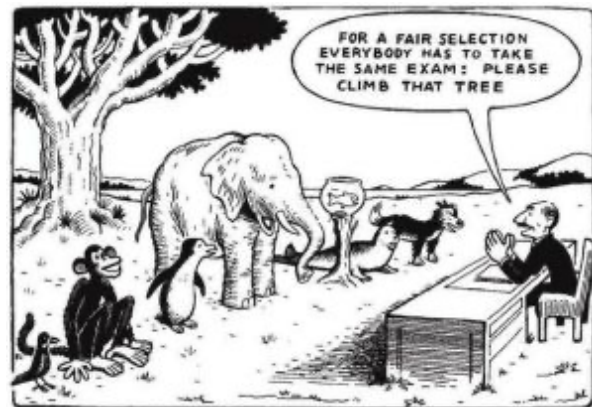
Echter, na verloop van tijd blijkt dat anderstalige leerlingen die niet langer als 'nieuwkomers' worden beschouwd, vaak uit de boot vallen. Deze groep van leerlingen,

die inmiddels al enige tijd in het Vlaams basisonderwijs hebben doorgebracht, blijft vaak worstelen met taal- en integratieproblemen die niet altijd zichtbaar zijn voor andere betrokken partijen, zoals leerkrachten en schoolteams, dacht ik. Zodra de leerlingen niet meer als nieuwkomer worden aangemerkt, stopt de intensieve ondersteuning vaak, hoewel de nood hiervoor wel aanwezig kunnen zijn.

Uit het interview is gebleken dat leerkrachten zich hier wel van bewust zijn, maar door het gebruik aan middelen, tijd en ruimte hier geen extra ondersteuning of veranderingen in kunnen brengen. Het is dus belangrijk om deze zorgen en noden te gaan signaleren naar het beleid om op die manier mogelijks te bekomen tot alternatieve aanpakken. Het is hierbij ook belangrijk om te benadrukken dat integratie een continu proces is, en niet 'voltooid' is na 1 jaar. Er is nood aan structureel doorlopende ondersteuning voor deze anderstalige leerlingen die langer verloopt dan de 'beginfase' van hun integratie.

10. Eindconclusie

De uitdagingen waarmee anderstalige leerlingen in het Vlaams basisonderwijs worden geconfronteerd, laten duidelijk zien dat een uniforme aanpak niet werkt voor een steeds verder groeiende diverse groep leerlingen. De afbeelding "Now climb that tree" door Barry Linton illustreert hoe het huidige onderwijssysteem van alle leerlingen dezelfde prestaties verwacht. Dit

systeem houdt nog te weinig rekening met de individuele noden, talenten en beperkingen van deze leerlingen. Hoewel het onderwijssysteem de laatste jaren al veel veranderd is en steeds meer initiatieven heeft voor anderstalige nieuwkomers, is het nog onvoldoende inclusief voor leerlingen die hier nog uit de boot vallen, zoals anderstaligen. Net zoals niet elk dier in staat is om de boom te beklimmen, kunnen niet alle anderstalige leerlingen voldoen aan de standaarden van een klassikaal onderwijssysteem dat nog te weinig ruimte biedt voor taal- en cultuurverschillen. (Russel, 2012)

Het onderzoek toont aan dat de ondersteuning voor anderstalige nieuwkomers vaak beperkt wordt tot een korte periode na hun aankomst, terwijl integratie een langdurig proces is dat voortdurende aandacht vraagt. Dit kan resulteren in blijvende uitsluitingen, zowel sociaal als educatief. De cijfers en interviews benadrukken dat de taalachterstand en een gebrek aan toegang tot middelen en ondersteuning grote obstakels blijven. Deze tasten niet enkel het welzijn van de leerlingen aan, maar ook hun kansen op succesvolle participatie in de onderwijscontext en in de samenleving.

Sociaal werk speelt hierin een cruciale rol. sociaal werkers kunnen als brugfiguren op treden tussen scholen, ouders en de bredere gemeenschap, zoals het in Dendermonde al geprobeert wordt. Door de autonomie van kwetsbare gezinnen te versterken en hen

te ondersteunen in hun contacten met scholen, kunnen sociaal werkers bijdragen aan een inclusieve leeromgeving. Het is essentieel dat de kloof tussen anderstalige gezinnen en het basisonderwijs verkleint worden. Verder kunnen sociaal werkers een signaalfunctie vervullen naar het beleid door knelpunten en drempels in het basisonderwijs in Vlaanderen aan te kaarten en te pleiten voor structurele verandering.

De interviews zijn afgelegd bij betrokken partijen in Dendermonde, maar aan de cijfers van het basisonderwijs in Vlaanderen is het te zien dat het aantal van deze anderstalige leerlingen over heel Vlaanderen in een stijgende lijn zijn. Om deze ongelijkheden aan te pakken is het essentieel om structurele veranderingen door te voeren in het onderwijsbeleid. Er is nood aan een meer inclusieve aanpak, waarin rekening wordt gehouden met de verschillende noden en achtergronden van deze leerlingen. Dit betekent dat er niet enkel aandacht is voor de taalverwerving, maar ook voor sociaal-emotionele ondersteuning, meer aandacht voor ouderbetrokkenheid en cultuur sensitief werken. Ook moet er bij deze aanpak geïnvesteerd worden in een langdurige ondersteuning die verder reikt dan de eerste fase van integratie, van één jaar.

Net zoals in de afbeelding “Now climb that tree” van Barry Linton, gaat het niet over iedereen dezelfde kansen te bieden, maar om kansen te creëren die afgestemd zijn op de individuele mogelijkheden en uitdagingen van de leerlingen. Alleen op deze manier kan het Vlaams basisonderwijs echt bijdragen aan sociale rechtvaardigheid, gelijkheid en het welzijn van alle kinderen.

11. Bronnen

Data-onderwijs Vlaanderen. (2014, 15 mei). *Omzendbrief Ba0/2014/01 van 15/05/2014*. <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document/14689>

Opgroeien. (2024, 25 september). *Taal en nationaliteit in Vlaams onderwijs*. <https://www.opgroeien.be/kennis/cijfers-en-onderzoek/taal-en-nationaliteit#toc-taalsituatie-in-gezin-bij-leerlingen-vlaams-onderwijs>

Vlaamse Overheid (z.d.). *Workbook: Dataloep leerlingenkenmerken basis*. <https://onderwijs-tableau.vlaanderen.be/t/EXTERN/views/DataloepLeerlingenkenmerkenBasis/GKLEvolutie?%3Aembed=y&%3AisGuestRedirectFromVizportal=y&%3Atoolbar=top>

Vlaamse Overheid (z.d.). *Onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers*. <https://www.vlaanderen.be/onderwijs-en-vorming/nederlands-op-school/onthaalonderwijs-voor-anderstalige-nieuwkomers>

Plantyn. (z.d.). *Koala-taalscreening voor kleuters – luistervaardigheid Nederlands*. <https://www.plantyn.com/kleuteronderwijs/digitaal/koala#5050-koala-algemene-infohttps://onderwijs.vlaanderen.be/nl/directies-administraties-en-besturen/onderwijsinhoud-en-leerlingenbegeleiding/basisonderwijs/verplichte-taalscreening-in-het-gewoon-basisonderwijs>

Scriptiebank. (z.d.). *Welbevinden boosten bij anderstalige nieuwkomers in het lager onderwijs*. <https://scriptiebank.be/scriptie/2024/welbevinden-boosten-bij-anderstalige-nieuwkomers-het-lager-onderwijs>

Torfs, K., Versteden, P. & Centrum voor Taal en Onderwijs, KU Leuven. (2021). *Aan de slag met anderstalige nieuwkomers: geschikte taken binnen een krachtige (taal)leeromgeving*. https://hsnbundels.taalunie.org/wp-content/uploads/2019/09/2016_7_meertaligheid_7_Torfs.pdf

Katholiek Onderwijs Vlaanderen (z.d.). *Onthaalonderwijs/OKAN*. <https://pro.katholiekonderwijs.vlaanderen/onthaalonderwijs-okan/regelgeving-en-omkadering>

Opgroeien. (2023, 7 juli). *Kinderarmoede in Vlaanderen: Cijfers en feiten*. <https://www.opgroeien.be/kennis/themas/kinderarmoede/armoede-vlaanderen-cijfers-en-feiten#toc-wat-zijn-de-grootste-risicofactoren-op-armoede->

DeWereldMorgen.be. (2024, 16 oktober). *Waarom Demir kinderen niet helpt met verplichting van Nederlandse thuistaal*. <https://www.dewereldmorgen.be/artikel/2024/10/15/waarom-demir-kinderen-niet-helpt-met-de-verplichting-van-de-nederlandse-thuistaal/>

Kind en Taal vzw. (z.d.). *taalbadprogramma*. <https://www.kindentaal.be/programma/taalbad>

Vlaams Instituut Gezond Leven. (z.d.). *Mentaal welbevinden: Een maat van geluk*. <https://www.gezondleven.be/themas/mentaal-welbevinden/mentaal-welbevinden>

Koogo. (z.d.). *Koala-taalscreening: De naam en achtergrond*. <https://koogo.be/koala-taalscreening/#:~:text=De%20naam%20'Koala'%20verwijst%20naar,Screening'%20betekent%20'onderzoek'>.

Russel, M. (2012, 12 juli). *The Education System: "Now Climb That Tree"*. <https://marquetteeducator.wordpress.com/2012/07/12/climbthattree/>

Vlaamse Overheid. (z.d.). *Basisrechten en plichten voor jongeren, ouders en scholen*. <https://www.vlaanderen.be/onderwijs-en-vorming/basisrechten-en-plichten-voor-jongeren-ouders-en-scholen>

Vlaamse Overheid. (z.d.). *Verplichte taalscreening bij je kind in het gewoon basisonderwijs*. <https://www.vlaanderen.be/onderwijs-en-vorming/wegwijs-in-de-onderwijsniveaus/wegwijs-in-het-gewoon-kleuteronderwijs/verplichte-taalscreening-bij-je-kind-in-het-gewoon-basisonderwijs>

Vlaamse Overheid (z.d.). *Naar het buitengewoon lager onderwijs*. <https://www.vlaanderen.be/onderwijs-en-vorming/ondersteuning-en-begeleiding-voor-leerlingen-cursisten-en-studenten/basis-en-secundair-onderwijs/buitengewoon-onderwijs/buitengewoon-lager-onderwijs>

Expertendatabank Vlaanderen (z.d.). *LEVL*. <https://www.expertendatabank.be/nl/levl>

Honggokoesoemo, S. & Peeters, R.(2025, 13 januari). *Knack: 'Onderwijstaal en thuistaal versterken elkaar'*. <https://www.knack.be/nieuws/belgie/onderwijs/onderwijstaal-en-thuistaal-versterken-elkaar/>